

Издаје Недјељом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (и БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За сва остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франка, на по
годину 10 франка, на чет-
врт годину 5 франка.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЈАТКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплатац плаћа се у
плаћеним писмима из
својој администрацији
Црногорца на Цетиње. А
коже се и паром чини
ишом на пошту у Котор.
Довољно плаћа се у редовно
у Ружички се амбаражу.

За оглаше плаћа се по
реду 5 новч. За оглаше плаћа
и на дужи вријеме мала.

Позив на претплату

НА

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“.

Многим нашим претплатницима
нотече тромјесечна претплата крајем
овога мјесеца.

С тога позивамо учтаво све
пријатеље нашега листа, који су ради
и у новој години овај лист држа-
ти, да нам за времена ношћу прет-
плату, да им не би, због насне стигле
претплате, који лист од нове године
изостао.

Цијена је „Гласу Црногорца“:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-
УГАРСКУ (и за БОСНУ и ХЕР-
ЦЕГОВИНУ):

На годину 6 ф. а. вр.

На по године 3 . . .

На три мјесеца 1 . 50 н.

За све друге земље у Јевропи

Америци:

На годину 20 франка.

На по године 10 .

На три мјесеца 5 .

Претплатници из Аустро-Угарске
и Босне и Херцеговине) нека шаљу
своју претплату поштакском у-
путницом на г. Петра Рамада-
новића у Котор. Нарочито се у-
мољавају претплатници из Босне и
Херцеговине, да нам не шаљу новце
непосредно овамо у запечатеном пи-
сму, за који ми морамо овдје плаћати
свагда по 40 до 50 новчића, него
нека упућују претплату на г. Петра
Рамадановића у Котор, и то поштан-
ском упутницом.

Претплату из Србије на наш
лист прима само књижара Велимира
Валожина у Београду. С тога нека
се тамошњи наши претплатници изво-
де за времена с претплатом обратити
на ту књижару.

Претплатници с других стра-
на нека шаљу своју претплату у
плаћеном писму на: „Управу „Гласа
Црногорца“ на Цетиње“.

Цетиње, 15. Марта 1884.

У П Р А В А

ГЛАС ЦРНОГОРЦА.

ЦЕТИЊЕ, 31. Марта.

Са срећом идеја „Зетскога До-
ма“ почиње се остварити, дома у ко-
јем све што је некад спадало у зет-
ску државу, имао би свој духовни
интерес. Новал се све више и више
прикупља, а у исто вријеме отпоче-
та је и сама радња. Цео дан као топов-
ске батерије пуцају мине које руше
црногорски крш запојени крвају не
толико домаћом колико туђинском, крш
који ће послужити за темељ народног
храма, у којем ће се надтипати младе
силе, младог у културном погледу кња-
жества, али старог и заслуженог у
погледу историчком и политичном кња-
жеству, којем дуготрајна и крвава
борба за свој опстанак није дозвола-
вала до данашњег дана да настави
ону мисију коју је пратила некад у
цјелој Српству колијевска Немањина
— Зета.

Сваки Србин који је пратио срп-
ску историју мора знати, да владоци
Зете и њено становништво и послје
својег пада, истиснути из плодovitих
равнина зетских у неприступне плани-
не и богате црногорске, нијесу пре-
стали да пресјеђују своју политичку
и културну мисију на Балкану. При-
мјером тому може послужити оботска
штампарија, једна из најстаријих штам-
парнија цјелој културног свијета. Онај

исти узрок који је често приморавио
Црногорце да прелијевају свете крете
јеванђеља, крвљу и зноја у смрто-
носна танета, принудио их је, да та
штампарија, и тај проводник српске
културе и развита, прекине своју
радњу, и да обрете пажњу искључиво
на војничко развиће; на који о су у
томе успјехи нека посвједочи прошлост
као мајка будућности.

Што се тиче садашњег стања,
на то ради Господар и његова влада,
да по могућности надокнаде оно што
не могаше учинити његови претци, у
вријеме бурног живота свога „онстан-
ка. Већина Зете како је ослобођена
не дипломатским пером на зеленом по-
љу дипломатског астаза, већ општим
мачем на крваву обојаданом по-
љу; тако исто управља се у чисто
народном црногорском духу, гдје вла-
да потпуна равноправност, без разли-
ке вјере и народности, без огледа на
положај и стање свакога који се зо-
ве Црногорац; влада потпуна слобода,
савјести и рада. Да то све послужи
на корист духовном и материјалном
развитку земље, треба да радимо тим
истим правцем и ми млађи нараштај
т. ј. у смислу народне умне снаге, јер
без тога нити може потпуног успјехом
радити ни држава, ни ми без др-
жаве. У младој држави када се разви-
јају младе снаге у чисто националном
духу, онда се развија и држава; на
колико будућност државе зависи од
умственог и културног развића својих
грађана, на толико стоје у зависно-
сти грађани од развића државе. Једно
без другога у нашем вијеку, јест ствар
немогућа, то је исто као и тијело без
душе, али кад се те двије снаге сло-
же онда тек може држава и грађани
да се развијају природно у сваком
погледу.

И тако, како је држава дала нај-
већу бригу своју новоослобођеним пре-
дјелима, због тога што су тамо најви-
ше били поремећени равноправни од-
ношаји, тако исто и ми морамо се
одати истраживању и сачувању оних
предмета, који подижу дух народа у
тим истим предјелима. А ту има што
да се истражива! Ево има славне и
древне развалине римске Дукље у ко-
јој су некад стојали не само римски
императори, него и српски краљеви,
мала али увијек лијепи Рибница била
је колијевком славне династије Нема-
њића, у исто вријеме она је била
тереном богумства, које је било из-
разом не само вјере него и култур-
но-философским назора српскога на-
рода.

Све то има своју историју, која
у залуду гније у утроби земље мајке,
колико се је напало у земљи окрзо
Дукље новаца, посуђа разних важи-
та, драгоцених споменика и натписа,
колико их сваки дан палеже, и све то
неосијеном народно благо пропада за
навјек за наш народ.

Још стоје зидови на Златици од
манастира славне задужбине српских
краљева. У сред Подгорице у махали
Дрпе још се налазе остаци старе
цркве и отара у којој, не би било су-
вишно истраживати, да није то стара
зетска митрополија, која се налазила
на Дрепи?

А стара водовод од ријеке Ци-
јевне до Мораче у дужини 12 кило-
метара зар не заслужује особите па-
жње као тумач културног благостана
оних предјела, не само у историчном
него и у природном одношају?

Све се то намеће нама који смо
предузели радњу „Зетскога Дома“, да

се побринемо такође и с његовој
будућој садржини, и да предузмемо
рад на истраживању и прикупљању
подобних ствари, које би у будуће
служиле у корист историје и етногра-
фије нашег народа.

Ми знамо да у Дукљи има неко-
лико лијених квинтала и плоча с нат-
писима, који леже на површини земље,
а има их и по вароши у приватним
кућама, као и маса нована и домаћег
посуђа и оружја. Требао би да др-
жава строго забрани подобне ствари
износити изван земље, а ми би треба-
ли да уредимо одбор, који би се бри-
нуо о том како би то све скупили и
сачували.

Трудно је саградити зграду, али
је још трудније налузити је старина-
ма, за то се треба побринути, да не
уђемо у њу с празним рукама, и још
више, да буде пезипа садржина коли-
ко је могуће разноврснија.

За скупљање материјала ми ми-
слимо, да је Подгорица најважнија, јер
ту је било средиште Зете, ту се нај-
више може наћи материјала за пезипну
историју, ту има већ друштво читао-
нице, које неће одрећи помоћи овом
чисто народном предузећу.

Ако се узме у обзир ова идеја,
коју предлагемо са свим in cede, ако
она не пропадне као оно зрице по
причи јеванђељској бачено на гол
камен, онда се можемо надати, да ће
„Зетски Дом“ у скором времену бити
развија богатом материјалу, који ће
ће послужити на корист не само исто-
рије и етнографије црногорске државе
него и цјелој српској племена.

Ново уређење Аустро-Угар- ске војске.

(Свршетак).

О подређености вријеме савјесе-
ће установе:

Заповједник војске, која само-
стално ради, одговоран је за опера-
тивно своје дјеловање и за све, што
је с тим у савезу, као и за све ства-
ри, које су у његовом пуномоћју по-
себне назначене, особно његовом
Величанству, у другом пак сваком
обзиру државном министарству рата.

Ако се постави врховно заповјед-
ништво војске, тад су заповједници
свих његових војска, гледе свих дис-
лозиција, којим због слојна дјелова-
ња треба јединствене управе, подчи-
њени његовим заповједима.

Председник главног штаба вој-
ске подређен је у сваком обзиру за-
повједнику војске.

Предстојник главног војног за-
повједништва (Chef des Armees-Gen-
eral-Kommando) подређен је заповјед-
ништву војске гледе потањих одреда-
ба и провађања заповједи, који сна-
дају у његов дјелокруг.

Сви помоћни органи заповједниш-
тва војске подређени су у стварима,
које се тичу вођења војске или су с
тиме у савезу, предстојнику главног
штаба, у сваком другом обзиру пак
координирају су му.

Осим војних одјела и народа, ко-
ји су војсци додијељени, подређене су
заповједништву војске и оне сталне
војничке области, посаде и т. д. које
се налазе у сталном подручју војске.
То подручје одређује се у завису
војске назначи мјеста, гдје му међа
почиње. У штабном подручју запови-
једа војно главно заповједништво не-
посредно или преко војничких тер-
ријалних заповједништва.

О непријатељској земљи има глав-
но војно заповједништво бринути и за
цивилну управу. Ако се заузм војни
простор непријатељске земље, може се
иза војске поставити цивилни војнички
гувернер. У савезним земљама уређу-
ју посебни уговори (конвенције) како
ће војничка заповједништва поступа-
ти према војничким и цивилним обла-
стима иза војске.

Главни стап војске састоји од 74
гајиста (генерала, чистиница и чиновни-
ка), од 820 момака, 365 јачањих и
војних коња, и од 40 кола.

Војсци, која самостално ради, мо-
ра се свакоме дати железнички одјед,
иначе пак отуђује прихотно запо-
вједништво војске којим се војскама
имаду такви одједи припадати. За
важнију службу сродница, за путо-
вања курирски и за важније отчремо
има се заповједнику војске, која са-
мостално ради; придијелити један
одјед ескадроне пар. кр. тјесне гар-
де коњаничке, у колико то допушта
дворска служба.

Главни стап главног заповјед-
ништва војске (Armee-General-Kom-
mando) састоји од 62 гајиста (генер-
ала, чистиница и чиновника), од 706
момака, 219 јачањих и војних коња
и 39 кола. Осим тога додијелиће му
се потребна прачува према околно-
стима бојишта.

Заповједништво збора (Korps-
Kommando) под командом главног
(генералом коњаништва) или фелдмар-
шал заповједају војском, која им је
непосредно подређена и са одјелима
војске (дивизијама), који су им доди-
јељени. У војничко-административном
и економичком обзиру имаду захваћ-
ати у дјелокруг одјелних заповјед-
ништва само толико, колико је због
јединствене вођења обзиром на доти-
чне оперативне околности потребно.
Особито за вријеме операција снага
на заповједништва одјела (козова) ра-
сполагање са причувним заводима и
возарством, те брига, да се употребе
сва помоћна врела, гдје се већ налази
војска.

Заповједништву збора придијеле-
ни су сљедећи пословни одјели и
помоћни органи: а) одјел главног
штаба под управљањем предстојника
главног штаба; б) интенданција под
управљањем предстојника интенденци-
је; в) предстојник топништва збора
(у правцу заповједник додијелене
топничке пуковније); г) предстојник
женијске војске збора (штабеки част-
ник женијске војске или женијског
штаба); д) заповједник збору подије-
лене пионирске војске, коју може за-
повједник збора употребити у пионир-
ству као помоћни орган, према он
има заповједаати пионирском свом од-
јелу; е) заповједник возарства збора
(штабеки частник возарске војске);
ж) први лечник збора (штабеки над-
лечник).

Главни стап збора састоји од 45
гајиста, од 430 момака, 202 јачања и
возна кола, и од 25 кола.

Заповједништву одјела (Truppen-
divisione-Kommando) припада војнич-
ко заповједање над војском и управ-
љање економичко-административног
подела. Заповједник одјела, радећи у
тактичком или оперативном смјеру,
не мора се држати развијена бри-
гада. Одјелом пјешачким и коњанич-
ким заповједа фелдмаршалјант,
изимно само генералмајор.

Предстојник главног штаба одје-
ла војске има обављати оперативну и

скроз војничку службу, и управљати и навијати читав службени посао.

Заповједништво одјела припадни су сљедећи одјели и помоћни органи: а) одјел главног штаба под управљањем предстојника главног штаба; б) интенденција под управљањем предстојника интенденције; в) заповједник топиштва, који се осим свога заповједника може употребити и као помоћни орган заповједника одјела у топишћим стварима; г) заповједник женејке или инонирске сатније, ако је код одјела, и то уз употребу као и заповједник топиштва; д) штабски један леџина као управљајући леџина; е) војнички суд и ж) војничко свештенство.

Ти органи са подређеним особљем експликују штабски степен дивизије (Divisions-Stubquartier). У пјешачкој дивизији састоји штабски степен од 32 гажиста, 303 момка, 158 јахаћих и возних кола и од 22 кола. Штаб коњаничке дивизије од 32 гажиста, 304 момка, 166 јахаћих и возних кола, и од 21 кола.

Пјешачком или топишћом бригадом заповиједао генерал-мајор, а измјекце пуковник. Она је у сваком погледу подређена заповједништву одјела (дивизије), те мора по заповиједи извршавати све оперативне и скроз војничке послове. Административнога дјелокруга нема заповједништво бригаде, али је дужно у згоди учинити што треба, да се подмире потребе војске. Заповједништво бригаде додијелен је један частник главног штаба и један частник за службу ордоначу.

Тако звали причувни заводи војске у рату имаду непосредно надомјештати, што се потроши или узманка свега ратнога материјала, пружати прву помоћ болесницима и рањеницима, и додавати све што треба и опет натраг примати од сличних завода, који су сирјела. Залихе причувних завода морају се одмах надолунити, да буду онолике, колико је установљено, да имаду издржавати. Потребна кола и у предмети даје страном срап, а страном земља.

Они причувни заводи, који су по организацији придијелени одјелима војске (дивизијама) и батаријама, сачињавају први и остали јачи такви заводи други разред причувних завода. Сви причувни заводи другог разреда, који су придијелени једној војсци (Armee), стоје на располагање заповједништву војске. Ово да је појединим батаријама (коњима, колонима) колико пута да треба да достигне посао и задатак, остало над препоручује главном заповједништву војске (Armee-General-Kommando), да употреби на станим линијама.

Организација причувних завода другог разреда установљена је тако

страном органичним уредбама, страном ће се пак према конкретним околностима уредити по заједничком министарству рата или по главном заповједништву војске.

Причувни заводи топиштва имаду надомјештати све стрјеливо (стрјеливо тонова, пушка и лагума), затим топиш, које и тонове.

Установљено је, да војска има сљедеће стрјеливо. Код пјешачтва војни сваки подчасник 20 набоја а сваки десетар и пјешак по 70. Свакоме пјешачком или ловачком батаљону додијелена су два кола муниције, у којима су по 52 пушке са 800 пушана, дакле 41.600 набоја. Коњаници имаду уз се 50 набоја за карабинке а 30 за револвере. Батерије воје са собом за сваки топ тешке батерије 128 набоја а за сваки топ лаке батерије 152 набоја. Код техничких одјела пош подчасник 20 а војник 30 набоја. Као причуве сљеде затим даљни парк стрјелива, из којих се све има надолунити, што узманка. О нама је посве потанко одређено у организацији, од којих војарских одјела имаду састојати и што све има сваки такви парк сачињавати, по пошто су те потанкости записане само за војску од струке, пријећи ћемо преко њих. Да ипак само примјетимо, колико је сила стрјелива у њих, споменућемо, да парк дивизије војни и пр. као причуву 246.400 набоја за пушке, а од њега су обилнији парк батарија и војске.

Исто су тако потанко израђене све могуће установе причува позарства, о инонирској и железничкој војсци, те су сви могући одјели, пододјели и одређени тако, да по готовој овој организацији имаду сваки одмах само на своје мјесто. Исто приједи о побривућу, које састоје од подпуне двије колоне у првом реду а у другом реду од ратних складница, које имаду са собом велике ратне пекарнице, стоку за клање и све могуће потребне залихе. Здравственост је такођер посве потанко уређена почевши од људи код пјешачтва и коњаништва, који са бојница имаду рањенике носити на све до болница у залеђу војске. Напоњетку су са свим потанке установе издане о складницама одјеће и лекова, о служба одјела за синале, о ратном оружјинштву и т. д.

(Н. Н.)

Политички преглед.

У последње доба развијали су се гласови, да кнез Бисмарк намјерава да одступи из пруског министарства и да остане само државни канцелар, по ми о томе нијесмо ништа јављали. Јер смо чекали да се то и са јавношћу, или бар популарној страни огласи. И абика, ови цинони лист „Берлинер политикер Нахрихт“ отађује да је та вијест заиста обилна. Бисмарк намјерава, по томе, да сам

се предеједиништво министарства, поднесе своју оставку и на министарство спољних послова и трговине. То официјозно саопштење репродукције и „Нордлајче Лиг. Цајтунг“. Као узрок наводи се, да то изискује кнежев адрале, а поред тога и да није рад да носи на себи одговорност за црквене законе, премда он г. 1873. у осталом и не бјеше предеједиништво министарства, већ Рот. По овоме се суди да је ово пошљење прави и главни узрок његовом одступу, јер се држи, да предстоји кав обрт у правеној политици, те да је с тога та промјена постала нужна. По једној верзији Путкаммер ће се примити предеједиништва министарства савјета и министарства спољних послова, а Бетхер министарства трговине. Међу тим пар Видем још није одобрио предложено му промјену, и с тога још може даке бити да ће све да остане по старом. У осталом, као што у берлинским мјеродавним круговима држе, кнез Бисмарк ће на сваки начин остати министар спољних послова, пошто пруска посланства само код немачких савезних држава постоје, док су сва остала посланства потчињена државном канцелару.

У француској комори води се жиаа дебата о предлогу Павла Бера, по коме би се имала уести оншта војничка служба. Поводом тога предлога заповиједа се препирка у француској птамини о обвезној војничкој служби ђака. Неки листови заступају гледиште да треба сви ђаци који су извршили двадесету годину, да се уврсте у ред осталих синова Француске, како би у свако доба могли послужити под републиканском заставом за њену одбрану. Лист „Тан“ ипак не одобрава мишљење Павла Бера, професора медицине, да и ђаци као и сви остали одслуже три године у војничким редовима. „Тан“ врло интересантно упоређује значај развијања и усавршавања науке са значајем земаљске одбране, овако вели о тој ствари: „Главна је у томе питању да се помире интереси земаљске одбране са интересима велике студије, што обавиједе сачињавају велике интересе земаље. Морали баш ђак, да би постао добар војник, провести три године у касарни? Зар то не ће бити по њега од судбеног утицаја? Так би фактички морао примити са својом науком за пријеме његовог војничког вјежбања“. — На таква питања Бер одговара тако просто: Један ђак у мјесто да постане адвокат у 23, постаће у 26 години, у мјесто да буде лекар у 25, нека буде у 28, јер ту нема тако велике разлике. Међу тим, вели поменути лист, такво рачунање није добро. Једнога дана слушали смо што ваног деана медицинског факултета, коме су комбинације о томе питању са свим друштвеним кнеже: он је говорио о добрим и валим ђацима, који нас највише и интересују. По Беровоме предлогу већина би се вратила из касарне у својој 24 години, и тада би поново мјерала прегнути на студије, што би врло тешко било, јер би се за тако дуго пријеме пореметило цио ток изучавања. Тако би медицинари морали продужити своје студије док не добију докторске дипломе, а то би се одужало, јер би један медицинар у средњу руку улегла сиринио тек у 28 години; они који су у интернату морали би пробавити још три године на да постану доктори медицине и тако би са изучавањем били готови у својој 30 или 32 години. Осим тога треба узети у рачун и огромне издатке с којима би било неизбјежно скопчане тако развијене ђачке студије. С правом се

може рећи да би таке издатке животињски могли сносити; а међу тим сваки млади је та реформа од главе до ноге демократска. Реформација парламентарне комисије, која тражи да сваки Француз пробави три године у војничкој служби, са свим је чудновате; оно не почива на стварној основи, него на некој апстрактној политичкој идеји. Кад би се хтјело то питање посматрати и раснијетати са финансијске и економске стране, кад би се оно посматрало са гледишта општих интереса земаљских, дошло би се до са свим другим резултатима, и доиста се тада не би журнотали стварни односи идеји математичко једнакости која се често изметне у фактичку неједнакост.

За што би се ђаци задржали по касарнама три године, док интелигентни и образовани човек може постићи за толику дана оно што други за три године?

Париски лист „Република Франсез“ заступа противно гледиште и брани мишљење професора Бера. Главни је, вели, разлог у томе, што се тежи не само што је могуће већој демократској једнакости — начеду на коме почивају стубови републике, — него има и једна стварна корист, на име увођењем трогодишње ђачке војничке службе добија се читава дегија валим и научити пододвацира, који ће стајати у резерви на у озбиљним приликама послужити одбрани отаџбине. На завршетку свога чланка вели тај лист, да при сваком континенталноме рату, на ма колико он трајао, нешто борбе зависи од обучених осмичира.

Поред тога и калети из неких војних и политичких школа треба такође да одслуже у касарнама као редови, јер ће се на њих доцније рекрутovati војни осмичери и генерали, а међу тим они ипак прешли доње степенце војничког живота. На тај начин изгледала би се идеја неједнакости, да сваки испуни своју дужност према отаџбини, осим оних који су неспособни и који су храноци својих породица.

Први министар данашње владе у Инглинској, још непростано болује. Тако његово стање, које му не допушта да ради на политичкоме пољу, да припомигне својом познатом речитошћу и држањем, не би ли била примањена његова наборна реформа у доњем дому, јави је забринуло његове пријатеље и једномисленике. Они држе, да и кад оздрављ, да се не ће моћи више задржати у доњем дому, да наврши своје започете послове, по да треба да кријеће, не пријериу Дизрајелија и Цона Росела, у горњи дом, те да тамо у мирнијој политичкој атмосфери посвети своје заостале дане стварима и мислима за којима тежи и које је већ предузео. Мисли се ако тако учини да ће продужити дане свога живота те још бити од користи својој партији и народу. За сада је стало да се бриједи старина опорави; а да ли ће издедовати својоту својих пријатеља, на и непријатеља, јер му и конзервативни „Стандард“ то савјетује, још се не зна. Ђегари увијеквају да његова болка није опасна, и да ће се скоро појавити на здравим ногама било у горњем или у доњем дому.

Лондонски дописник листа „Фреман Журнал“ разговарао се са вођом широке партије у доњем дому о данашњој политичкој ситуацији у Инглинској, и моментима који би изстутили ако би горњи дом одбацио пројект о наборној реформи. Ирски вођ Персел рекао је том приликом, да ол се пада распуштању парламента које ће

се говорити о еманципацији женских а све догле, док се њему не даде прилика да стече у школама знања, и то право и реално знања.

Истина, тамо се прави разлика у способности између мушких и женских, те с тога ни се и кружи подједнака духовна настава, и свака разлика која је почивала на традиционалним предрасудама гмећу два пола у образовању, одбачена је; а и женски се њихови толико оспособило и развило своје духовне силе, да оно не разлика толико о модама колико о правој науци. Није ријетко видјети женску у важном хемиском кабинету, где се измича са разним хемиским јединицама, или у другим природњачким кабинетима прикупљајући збирке из сва три природна царства; у разни и трговачким конторима где води рачуне у уредништвима државних гду постоје чланке, на разним експериментима где држи јавна предавања из свију грана науке и вјештине, као и на свим гранама природног људског живота, што би нам изгледало чисте немогуће, — па ипак све то ништа не смета да Американке одлају и подиру валим друштвене чланове. За изпредјк мушких, настављају дјеце, развијање патриотизма према својој отаџбини, за све то сваки амерички грађанин има да благодари у првом реду образованим и честитим женама њихове дјеце, а последије валим наставницама, којима је повјерена основна настава женског становитва. Осим тих народних школа, у којима

ИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

НЕКОЛИКЕ РИЈЕЧИ О НАРОДНОЈ НАСТАВИ

у сјевепо-америчким државама.

Свуда у свакој држави поклапа се велика жања народној настави, ко у особности може се ово рећи о народној настави у сјевепо-америчким државама.

Народна настава у сјевепо-америчким државама изаго корача напредом. Њихов метод школовања, њихови валим учитељи, њихово уређење школа све по најновијим начелима напредне науке, њихови богати школски фондови, доиста могу послужити као узор најнапреднијим јевропским државама. У измичним школама свију држава настава је бесплатна, слободна и свакоме приступна, без разлике вјероисповијести. Вјера је искључена из наставе, што је св свим појмичко код толиких вјера и разних секата. Младек у тим школама, на ма које религијозне секте била, васпитава се у правцу релативног трпљивости; вјероисповијесна мрижа, која се углед буди речено, у одвојеним секташким школама разних вјера као проповиједат савршено је искључена из асперата сјевепо-америчких држава. Вјероисповијест припада породичној школи, а прва је одвојена од државе, те за то држава нема никаквог утицаја у школама, иск је рата и надзор над школама потпуно у др

жавним рукама. Сама организација школа уређена је у већина држава по демократским начелима: школе су распоређене по срезовима школским, а сваки такав срез има своје школско вјеће, које бира народ тога среза општом вјешном гласовом. У разним географским школским срезовима стоји на врху један вошћ надзорник, кога такође бира народ, а над свима опет стоји један инспектор, који води бригу о свима школама, које су под државним надзором. Учитељство је у новје доба јавко поправљено, јер је велика брига обраћена на тако знање нормалне и учитељске школе, из којих излазе валим учитељи и учитељице. Узгудржним сјевепо-америчким државама има скоро на 256 таквих школа и у овима до 160 учитеља. Наставни предмети, који се предају у тим учитељским школама састоје се из слободних предавања историје, литературе, географије, практичне педагогике, реторике, основна геологије, ботанике, хемије, физике, физиологије, аритметике, геометрије, цртања, музике и др.; а у неким се предаје немачки и француски језик. Учители и учитељице, које излазе из тих школа, добијају последије двогодишњег или трогодишњег учења, по што положе испит, доплону према којој се постављају за наставнике у основним школама. У овим народним школама постављају се само они учитељи, који су добили на универзитетима класичку или реалну наставу.

Свег има наставника основних школа у сјевепо-америчким државама на 300.000, међу којима има учитеља из једну четвртину

више по учитеља, просјечно вноси плата учитеља народних школа мјесечно до 50 долара за мушк и 30 долара за женске. У осталом плата је учитеља од 750 до 2500 долара, а учитељница од 650 до 1500 долара годишње. Један долар то су нама два форинта, те по томе изгледа да је учитељска плата и сувише велика; ала кад се узме скупина средстава за живот, онда није тако, њихови долари скоро да толико вриједје, колико у нас 40 нов., тако је велика скупина, по према томе велика је и награда радне снаге. Народне варошке школе подијелиле су на осам класа тако, да осам класа у многим варошким школама служи као припрема за академско образовање. У новје доба увели су у вишим класама варошких школа и разгранате студије. Школе пак остале по земљи јавко су коришћене за пријед, управо од онога доба од како су уведене нормалне школе за учитеље (перепарандаје). Докле се прије у основним школама учио читање и писање као најважније, догле се данас у њима заступљене историја, географија, граматика, природна историја и грађанска управа републике и др. Американци још од младости дају поима њиховог младеца о друштву и држави, те је из разна спремају за валим и вјеште државнике. Америка се разликује од Јевропе у школском поглављу тиме, што она кружа весту наставу и у истој мјери и мушкима и женама. Данашње доба изискује од женских већу самосталност у животу, а то се само постиже целисходном наставом. Узалуд ће

немишљено изследовати ако горњи дом одбади Гледстонову изборну реформу, и да ће се изредити нови избори за прву јесен. Ако тако ствар непадне, он мисли да ће умножити своју партију у другом домену са 35 до 40 нових чланова; по то би само тада могло бити ако би се образложило прилогима један фонд од 40.000 фуната стерлинга, из кога би се премо посланици могли издржавати за вријеме парламентарне сесије.

Један млади оџицер инглешки задовољан је у бити код Тонара једну уставничу заставу, коју је добио у Виндзор и предао инглешкој краљици. Застава је 4½ стопе дугачка и 3 широка; на њој су написане ове ријечи на арапском језику: „Само је један Бог и Мухамед је његов једини пророк“. Тај мали титх из мора навањен прије толико година година чудеса је чинио, и на данас служи као моћно средство сновима пустињским за разнашање фанатизма у борби са осталим свијетом. Ма како да се узме, да припадници уставника војују противу строгног притиска, опет та борба никада не би била тако јакка, када се у њу не би уносио религиозни фанатизам.

Гордон није у Картуму претрпјо пораз, по којему се ласно може у напријед видјети, како ће изгледати, кад у Картуму једном дође до густог. Дие 16. Марта изаслао је Гордон 2000 војника, да у околици Картума на изазвеном Ниљу разиђу усташе. У изаслању чети бијаше башибазука, мисирских регуларна, нешто султанских регуларна и пјешака на коњима. Овај кор предводила су мисирски оџицири. Усташа се највише поклањали напад а Гордона чета осу на миз два пута ватру из топица. И уред тога продирала пет угледних оџицера мисирских, који напријед јатаху, од једне окренуше коње, те стругнуше кроз редове својих војника назад. У тај мах полетише до 60 Арапа усташа на коњима међу Мисирце а они — нагомисе бјегати ка својој стради не забацивши ни један металк из пушака. Арапи бјажу само коњима и мисирским оружјем, те касније Мисирце на гомили. Овај покољ трајао је у престору од двије инглешке миле, а Мисирци кити стадоше нити дахонне отах из пушака. Битка је трајала до подне. Арапски усташе, нешто се сити поклане и изначкаше покушаје се изваз у своје пријашње поације, носећи са собом мноштво пушака, амшана и један брдеи топ. Дописник „Тјамса“ који описује ову битку, посматрао је све из близине. Мисирски регуларни и башибазуци гласно викаху послје битке, да су их њихове паше изневерили. Међу оним пет коњаника оџицера, који први стругнуше кроз редове својих војника те онијема страха задахонне, бјажу даје паше, који се касије сакрише у неку кућу, да спасу живот од освете својих рођених војника. Доказало се, да је Саид паша некоме топији расцијенио сабљом главу баш кад је онај хтио да напори топ на усташе. У исто доба обврло је и Асап паша два топије. Вјероовато је, да су то оне двије суданске паше, о којима се даље јавило, да су по пресуди ратног суда због издаје мучкети. Дописник прича даље, да су Арапи већином искасанили Мисирце без икакве милосрђа, отуда је остало само двадесет рањеника, а сви ће мучко пребодети. На свијем дошлицама се опажају тешки ударци од коња и мачева Арапских. Мисирци су изгубили 200 људи а Арапи не више од четврти човјека. И при свем томе увјерава Гордон британску владу, да је Картум сигурен.

женска добаје подједнако образовање с мушким, има још 230 јавних виших училишта, нарочито уставованих за више образовање женских, а у којима предају на 2250 наставника и једнога и другог пола. С првог миљин вучетком отвора се широк врата женском на свија универзитета, академијама, колеџима и другим установама на више повино образовање; и као што статовичка дата варде, те научне храмове много гостјеђују женскиње.

Народној настави стоје на путу још двије велике препоне, а то је ингла навлака католичког елемента и његовота свештенства с једне, и постоје приачке расе, које има у јужним државама на шест милијуна, с друге стране. Католичка попови непако пијесу ка јавну и слободну наставу; она исују више за то, да одрже католички свијет у својим црквама католичким школама, тек због тога, а због пошљедице претекности претког елемента, код кога иде руку под руку незнање и аличност, школе католичке стоје на нжем ступњу од осталијех. Што се таче приачке расе, она је још потиштена, јер у јужним крајевима још влада поство, ма да је прије двадесет година послје грађанског рата укнупуто. Докле не бјеше јавно укнупуто поство на југу, у јужним државама није ни било никаквих народних школа на а прица ни бјелца, већ бијаше неколико приватних училишта за аристократију и господаре робова. Послје ослобођења робова с вичким мапорима уведено су и тако народне шко-

Пански двостови у својим уводним чланцима износи читаву историју о стању паше и његовоме изненадном одласку из Рима. О познатоме питању, својини католичке пропаганде, обратила се римска курија на католичке силе, као што је и министар Манчин изложио у једној окупацији на велике силе гледните које И-лија заступа у томе питању. Да ли се курија о тој ствари формално израдила или је само нагласила кроз уста свога представника и потражила заштите код католичких дворана, још се не зна; али свакојак жели се и очекује посредоване силе. Паша је у томе предузећу срзо вјешт и лухан; њима се иде на то, да се склопе све католичке силе противу Италије.

По мишљењу неких двостова тако што учинити не би било политичке природе, али се мора признати, да би се заједничко удружење противу Италије, а у интересу курије, морало дотаћи и политичких питања. Католичке силе, а међу њима на првоме мјесту Шпанија и Аустро-Угарска, у пољау с својини католичке пропаганде стоје на страни курије; али у даљиним приликама морају претегнути политички односи над неоподитичким. Познато је у њиховоме односу стоји Италија према Аустро-Угарској и Немачкој, и како би било тешко Аустро-Угарској прећи на страну курије, а да то Немачка не зна. Курија би се обраћала и у Берлин, али је сумњиво да би што тамо успославала. Може бити да је представник курије увијидно, да он на томе путу ништа не може постићи, и да би му најбоље било да се обрати непосредно италијанској влади, у чему би га и јавно мишљење потпомогло.

Курија полази с тога гледишта, да би одлазак паше из Рима била несрећа по Италију. Рим би тада био лиштен свега свога сјаја и величане; Италија би претрпјела големи материјалне и моралне штете, већ „Осерваторе Романо“. У Квиринаду се ана оно што и у Ватикану, а ако се не каже да је премјештају пашу из Рима мач с два оштрица, о којим, већ се, може мисли да повриједи Италију, али се може лако и сам посјеђа. Остављајући на страну питање даје треба паша да иде, стало је само до одласка, за који се кади да је лако учинити, али је тешко и у питању је повратак, један немачки лист вели озако о томе: „У распри између курије и Италије огледа се во јаче перве има и чије је држање сталније: да ли кардинала у Ватикану или италијански државника у Квиринаду.“

Становништво острва Крита показало је порти да она Фотијадеса-пашу не би више вратила из његово мјесто, да се није питање патријаршије нажалово свршило. Познавајући своју војничку немоћ, порта се није могла лоуадати у батаљоне на Криту, а и присуство инглешке флоте у критским водама, као и то што је орган инглешког посланика од некога времена примјетно заштићивао интерес острва, све је то допринијело да се дође до повољнога споразума између порте и Криана. Управнику критском дата су опширнија пуномоћја, а патријарху Јоакиму продат је прије неки дан берат са правима његових претходника и тескером великога азира, у којој се налазе потребна објашњења берата. Но ма да је то так учинено, ипак још кије уклоњена неусугласица између порте и азиара; занетост између њих постоји као што је и прије била, само с том разликом, што је великоме већури испало за руком да патријарха придобије на своју страну, те тиме да га доведе у

ле, у слијед чега се и кудурни живо на јусу алатно надиго.

Мора се човјек зачудити када чује да има и међу прицама на југу 47 нормалних школа за учитеље (препарандија), из којих излазе наставници да 16.915 слободних народних школа, у којима се учи више од једнога милиона приачке младежи. Даље, прица кмију на југу 34 виша учебна завода, 17 универзитета и колеџа, 22 теолошке школе, 3 правне, 2 медицинске, и школе за Прица главонијеме, које су подигнуте приватним поклоњима. Поред тако огромног усвојења још много има да се ради за отклањање рђавих пошљедица постова, јер је цео нормални строј југа јакко заузакан пређашњим поством. По целосу од 1880 године између петорице грађана који имају право гласа само је један способан да чита и пише.

Да наведемо још неке кратко статистичке биљенике о другим наставним заводима, из којих ће се сазнати као просвјетни систем сјеворо-америчких држава.

У свима државама Сјевеио Америке има 202 трговачке и занатлијске школе, у којима предају 600 учитеља а слушају 35.000 љака. Дјечјији вртова има преко 275 са 700 учитеља и учитељца, у којима се поучава 15.000 љачиња; но у новије вријеме та су вртови спојени са народним школама.

Између народних школа с једне, академија и универзитета с друге стране, налазе се средњи заводи, који се рачунају

сукоб са народним вијећем. Патријарх је још од половине Јануара ступио у непосредне преговоре са портом, које извршио није одобравао; оно је по други пут протестовало, и на пошљетку је примио мерорандум од архиепископа Ирајениоса, изјавивши се да оно не може више примати из се одговорност о правном стању. Патријарх, који је тако био у великој несприци са портом, тражио је да се одгоди изадање мерорандума порти, јер са преводом на турски језик није се могло бити одмах готово, а при том су се појавили и други изговори. Тада се народно вијеће састало изјавивши, да преда берат у староме објаву, и да ће предаја мерорандума имати рђавих пошљедица. Дошавши о компромису патријарха, кијеће је остало на томе, да се порти меморандум представи народно мишљење о томе, те тако је и патријарх пристао да потпише нека документа која су порти достављена. Одмах послје два дана предао је порти комисар патријарху берат са безиромом тескером. Међу тим берату је не достојало оно што је изјавио, да име царев потпис и формула „fiat ut sequatur“. Комисар се извињавао о томе недостатку, наводећи да није имао времена да се побрине о царском потпису. Документ је због тога враћен. У тескеру је стојало да се поједини опредјелаци не могу у таквом објаву извршити. Духовичку, који би се учинио почета понавља, судије државни суд, који га може и у претвор ставити, а не да га суде и јавне власти као што гласи берат и да се може притворити у митрополији. О подизању црква и школа остаје онако као што порта хоће, која се окрећује по правилима немана. Порта опозива све наредбе о тестаменту и питањима о разводу брака, што је протавно повластима патријаршије; она признаје право архиепископа надзора патријарховог над јавном наставом раје. Назор и контрола над грчким школама и даље припада изречитоме комисару који одређује турски министарство. Грчка је штампаражаљена таким портним апостулима којим се кријеђају повластате православне патријаршије. Схватање народног вијећа о тој ствари потпуно се слаже са јавним мишљењем, јер његов поступак одобравају многе адресе обласних општина.

Домаће вијести.

ЦЕТИЊЕ, 31. Марта.

— На којемо се аустријска преса у потону вријеме заузима и нише о нама види се из тога да савим дахот доноси нове намшљотине, као: час ускршава агените по Арбанији, час четнике по Босак и Херцеговини, час скупљање на тој или овој граници пригорских батаљона, а све то она предаје „из највјернијих извора“. Осим свега овога, од чега није ништа истина, у потону вријеме доноси исте новине изјешћа како је послан војени министар г. В. Пагменад у Београду да купије оружје, и тамо да су га њихове кореспонденти видјели с њим говорали, а В. Брбича да је послан у Русију да учини од стране владе зајам од 3.000.000 рубаља и узврати да је већ стигао у Петроград. Међутим г. министар војени, као и г. Брбича никада путивали нијесу и налазе се на Цетињу. Ако г. журналисти не вјерују нека се потруде хоћи на Цетиње да се лично увјере којемо су њихове вијести истините.

Ово опровргавање овије јављамо више због тога што су они гласови немачких новина пријемали и у друге новине, које исто сасиштавају као истините па да извучемо ове новине из заблуде, него ради тога да опровргавамо измишљотине

са народним школама, или су овет спојени са универзитетима и академијама тако, да служе настави као привремено школовање; или су га се самостални те носе име секундарних школа. Тих школа има 1466 са 7350 учитеља и учитељца и у њима се учи 140.000 љака објега пола. Тако звањих природљачких школа (schools of science) има 85 са 1020 учитеља и 14.000 ученика. У те се школе рачунају и многи земљодјески и индустријски заводи, а перет многах механичких школа, и двије академије за морнарске и војне питомце и т. д. Богословских школа има 144 са 624 учитеља и 4.800 љака; 47 правничких школа за стручно образовање са 229 учитеља и 5000 студента. Индије нема више адвоката као у Америци, али ипак они су од големи користи по државу; они као што већ један темељити посматрач америчке демократије, увијеравају и сувише претјерану демократску струју. На пошљетку постоји неколико добрих школа за лекарство и фармацију са 1.750 наставника и 15.000 слушаца. Средњи и виши заводи тешко се могу мјерити са јевропским уредним универзитетима са разним факултетима за стручно образовање; али основна настава далеко је квалитетна иа јевропске, а то је баш чврста основа за даље образовање.

(С. К.).

неких бечки а пензитачки новина. Кад би човјек јасно изјавио опровргавање измишљотине кије бечке а пензитачке новине доноси о Црној Гори морао би да то оповрати особита лист и морао би да пушта таким материјалом олаже до омае и то не би готово на тако могло све стати.

— Из унутрашности добио смо изјешће да су се у следнах мјестима уредили одбори за куповине прелога за грађанско „Зетскога дома“.

1) У Црној Гори: трговци — М. Чаван, М. Дуљачевић, А. Гвозденовић и Н. Вучинић.

2) У Црној Гори: трговци — Ј. Батурчић, Ј. Голубовић, Б. Шобајић, Савко Хаџић, Мајо Меклић и Јаничић.

3) На Грчком: С. Шербо Еусовић, А. Јовићевић, Ф. Ђ. Бурачковић, трговци. Н. Цвијановић и С. Гвозденовић.

4) На Вирназару: Прото Пазмењак, поп Саво Калевић, поп Мишо Улаховић, и трговци. С. Јумовић.

5) У Бару: Аде-бег, поп Саво Петровић, трговци. Мато Ђокић и Га. Дабановић.

6) У Улцину: Саво ефендија, поп Јенто и Ибраим-бег.

7) У Колашину: Духовичи М. Дожић и трговци А. Мизић и Радовић.

8) На Андријесци: поп А. Беровић, поп М. Миветић, и трговци Марко Радовић и Андрио Пећанки.

9) У Шаванима: Прото Церовић, поп Томић, и трговци Трипо Томић и Трипо Тодоров.

Књижевне вијести.

Прошло вријеме стигло су нам из преглед самједне књиге:

— Изашао је из штампе Гласник Српског Ученог Друштва. Књига 55. Расправља и други чланци. Са једном геолошком картом у Београду 1884. У штампарији краљевине Србије. — Ова књига садржи самједне чланке: 1. Словашки одношаји Србије. 1. Србија и српски покрет у Угарској 1848 и 1849. Од Јована Растића. — 2. Одношаји између етничких и духовних особа расе и спола. Једно питање из подређене психологије. Од А. Савицевића. — Поглед на борбу између централизације и самоуправе (децентрализације), на азијату и у нас. Од Галине Гершића. — 4. Грађа за геологију краљевине Србије: I. Прилог за геологију југоисточне Србије, са једном геолошком картом и неколико слика; II. о посим етностатистичким; III. Корист са рудница. Од Јована Жујовића. — 5. Материјали за историју Црне Горе. I. Од Марка Драговића. — 6. Седлар Никола Мандра, побједилац Турака код дебелог дрвета 1816. Прилог за новију српску историју, од П. Срећковића. — 7. Одговор д-ра Ђ. Мухићког на изјаву г. Ј. Живановића о расправи „Судбине Ђарских слова у аустријској држави“. 8. Изводи из записника српског ученог друштва. —

— Zur Diagnose der Darmperforation im Typhus abdominalis. Dissertation der med. Facultät zu Würzburg, vorgelegt von Dr. Peter Miljanic (von der Moscaer Universität approb. pract. Arztel). 1884. —

Црногорско Поморство.

Са. Никола, 4. Марта. — Ове вријеме изази смо за три дана манстро прилично к лијепом вријеме, па за четврти дан имали смо шалон прилично облачно и киши. А море немерно.

Доједрише:

Траб. при. „Софија“, кап. Мустафа Туко, из Обота, су 5 монаха, пралаи.
Траб. итал. „Св. Лучија“, топ. 15, кап. Паоло Ђузепе, из Тришпа, су 5 монаха, крдат воћа.

Траб. итал. „Роза Даморес“, топ. 12, кап. К. Ђузепе, из Обота, су 7 монаха, крдат глауца.

Пар. при. „Нови Пазар“, топ. 24, кап. Саво Петковић, из Обота, су 6 монаха, пралаи.

Траб. при. „Леопе“, топ. 35, кап. Брахим Дрмани, из Тришпа, су 6 монаха, крдат трговине.

Траб. при. „Угурлије“, топ. 39, кап. Ислам Бег, из Тришпа, су 6 монаха, крдат трговине.

Поједрише:

Траб. при. „Софија“, топ. 24, кап. Мустафа Туко, из Тришпа, су 5 монаха, крдат руја.

Траб. итал. „Св. Лучија“, топ. 15, кап. Паоло Ђузепе, из Обота, су 5 монаха, крдат воћа.

Траб. итал. „Роза Даморес“, топ. 12, кап. К. Ђузепе, из Тришпа, су 7 монаха, крдат глауца.

Пар. при. „Нови Пазар“, топ. 24, кап. Саво Петковић, из Медову, су 6 монаха, пралаи.

Траб. при. „Леопе“, топ. 35, кап. Брахим Дрмани, из Обота, су 6 монаха, крдат трговине.

Траб. при. „Угурлије“, топ. 39, кап. Ислам Бег, из Обота, су 6 монаха, крдат трговине.

Уципа, 18. Марта. — Све вријеме имали смо вјетроине од I, III и IV. че-

